

НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на XVIII редовној седници одржаној 2. априла 2015. године изабрало нас је у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Атрибутска анализа окресаних камених артефаката“ докторанда мр Љиљане Ђуричић. После увида у пратећу документацију и преглед дисертације кандидата, слободни смо да Већу поднесемо

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Мр Љиљана Ђуричић је на Филозофском факултету Универзитета у Београду дипломирала 1975., а магистрирала 1978. године. На специјалистичким студијама била је 1978. године на Харварду (САД), а од 1980. до 1982. године у Тибингену (Немачка), Била је запослена 1983. и 1984. године у Баварском државном заводу за заштиту споменика културе - Одељење у Инголштату (Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege), а од 1990. до 1992. године у Завичајном музеју у Јагодини. Од 2001. до 2014. године запослена је у Археолошкој збирци Филозофског факултета у Београду.

Истраживала је неколико веома значајних палеолитских и мезолитских налазишта (Требачки крш, Биоче, Врућа пећина, Мириловска пећина), док је на пројектима Министарства просвете и науке била ангажована на пројекту „Станишта у природним заклонима у палеолиту и мезолиту централног Балкана“ у периоду од 2001. до 2004. године, и на пројекту на пројекту „Културне промене и популациона кретања у палеолиту и мезолиту централног Балкана“, од 2011. до 2014. године.

Учествовала је на многим научним скуповима у земљи у иностранству, а објавила је и више научних радова, од којих издвајамо: „The chipped stone industry from the rock-shelter of Trebački Krš, D.Srejović (ed.), Prehistoric Settlements in Caves and Rock-shelters of Serbia and Montenegro“ из 1996. године, „Врућа пећина – вишеслојно

налазиште“ у Старинару бр. 48 за 1997. годину и „A Contribution to Research on Bioče Mousterian“ у Гласнику Српског археолошког друштва 22 из 2006. године.

Докторску дисертацију под насловом „Атрибутска анализа окресаних камених артефаката“ пријавила је 2008. године“. Дисертација се састоји од 416 страна текста са 91 илустрацијом, 39 табела и 5 графикана.

2. Предмет и циљ дисертације

Интерпретација културних промена и промена у начину живота палеолитских и мезолитских заједница у значајној мери почива на анализи окресаних камених артефаката. Током прошлог века, приступ анализи се у више махова променио, да би након неуспешних покушаја да се критеријуми класификације систематизују, временом попримио готово неформални карактер. Данас се у српској археологији користи дескриптивни систем анализе, заснован на концепту који су још 70-их година прошлог века почели да примењују пољски археолози.

Имајући у виду потребу да се скупови артефаката анализирају на уједначен начин, Љиљана Ђуричић је већ током 80-их година покушала да формира листу атрибута која би омогућила уједначен и свеобухватан приступ анализи каменог оруђа. Она је тада успела да формулише, али не и да до краја развије, систем који је обухватио како технолошке тако и стилскотиполошке карактеристике артефаката. У својој дисертацији, међутим, она је тај систем разрадила до краја, а његову валидност је тестирала на материјалу који припада различитим културним традицијама.

Циљ истраживања је био да се након критичког преиспитивања постојећег (стандардног) модела, теоријски и методолошки уобличи нов систем анализе који би омогућио изолацију атрибута релевантних за: а) реконструкцију технолошког поступка и гестова који су их пратили, б) сагледавање активности људских група у станишту и ван станишта и в) утврђивање културног опредељења скупова.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Љиљана Ђуричић је у дисертацији пошла од претпоставке да је могуће направити уједначен систем класификације који би био примењив у анализи технолошких и типолошких карактеристика окресаних камених артефаката из

различитих периода. Систем је требало да омогући сагледавање варијација у материјалној култури између скупова из: а) истог периода, који припадају различитим комплексима, и б) различитих периода који припадају истом комплексу. Она је такође претпоставила да се његовом применом могу сагледати тафономски фактори варијабилности, разлике у техно-економском понашању ловачкосакупљачих заједница, као и елементи који би могли да указују на културну трансмисију стилских и технолошких образаца.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У уводним поглављима Љиљана Ђуричић је дала детаљан преглед истраживања окресаних артефаката указујући на терминолошке недоумице и методолошке пропусте. У њима се посебно осврнула на аспекте проучавања литичке технологије којима до сада код нас није посвећено много пажње: трагове физичко-хемијских и термичких промена на материјалу, технике одбијања, функционалну анализу и спајање као метод реконструкције оперативног ланца. Највећи допринос пружила је у поглављу о „додатном обликовању“ артефаката (стањивање, сужавање, скраћивање) које су коришћене ради подмлађивања и усађивања оруђа. На сличан начин, размотрени су елементи за реконструкцију степена редукције језгара и оруђа који представљају предуслов за сагледавање индивидуалних и групних активности праисторијских заједница. Из ових студија произашла је коначна листа атрибута, која је дата у прилогу, заједно са кодним листовима. Листа је прегледна, систематична и разрађена до најмањих детаља.

Тестирајући примењивост и валидност система Љиљана Ђуричић је детаљно анализирали материјал из Вруће пећине и Биоча и дошла до веома значајних закључака. Испитивања су наике показала да се у Врућој пећини, на прелазу из мезолита у неолит, јављају елементи технолошког континуитета али и својеврсног дисконтинуитета када је у питању систем насељавања и начин снабдевања ресурсима. Елементи континуитета су наглашени у степену искоришћења језгара и технологији израде и типологији оруђа, док су разлике у природи и дужини насељавања видљиве у структури сировина и пропорционалној заступљености појединих категорија остатака. У мезолиту је насељавање било дуже, сировине за окресивање набављане у секундарним лежиштима, а производња је обављана на лицу места. Насупрот томе, у

неолиту су сировине добављане из примарних лежишта, док је насељавање имало привремени карактер.

Анализа материјала из Биоча омогућила је целовито сагледавање техника одбијања, технологије окресивања и начина на који је преправљано оруђе у средњем палеолиту. Тиме су створени услови за реконструкцију техно-економског понашања неандерталских заједница које су насељавале кањон Мораче и Подгоричко-скадарску котлину, и сагледавање фактора који су утицали на варијабилност мустеријенских индустрија у јадранско-јонској регији.

Резултати који су добијени анализом материјала из средњег палеолита, мезолита и неолита показују да је Љиљана Ђуричић успела да постави флексибилан и отворен систем класификације, који отвара могућност идентификације дискретних разлика у материјалној култури и понашању праисторијских заједница које су насељавале област централног и југозападног Балкана. Систем је компатибилан са осталим методама, чиме су створени услови за поређење резултата анализа како на локалном тако и на регионалном нивоу.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација мр Љиљане Ђуричић представља прекретницу у приступу анализи окресаних камених артефаката са праисторијских налазишта у југоисточној Европи. Модел који је преложила је методолошки добро постављен, детаљно разрађен и адекватно тестиран, а резултати анализа су показали да је систем не само примењив већ и да пружа целовит увид у промене у материјалној култури и начину живота у раној праисторији на овом простору. Уверени смо да ће њен систем бити широко прихваћен у читавом региону, с обзиром да у суседним земљама метод обраде окресаних артефаката још увек није до краја дефинисан.

6. Закључак

Докторска дисертација Љиљане Ђуричић представља значајан допринос познавању технологије израде окресаних камених артефаката у раној праисторији југоисточне Европе. Циљеви рада су у потпуности остварени, метод је доследно спроведен, а хипотезе су тестиране на адекватан начин. Због тога сматрамо да су

испуњени сви услови за одобрење јавне одбране докторске дисертације Љиљане Ђуричић под насловом „Атрибутска анализа окресаних камених артефаката“.

У Београду 14. 04. 2015. године

Чланови комисије

др Душан Михаиловић, редовни професор (ментор),
Филозофски факултет у Београду

др Ненад Тасић, ванредни професор
Филозофски факултет у Београду

др Јосип Шарић, виши научни сарадник
Археолошки институт у Београду